Roll No : ....

Total No. of Questions : **12**] [Total No. of Printed Pages : **3**

APG–1021

M.A. (Previous) Examination, 2021

SANSKRIT

Paper - II

(ललित-साहित्य तथा साहित्यशास्त्र)

Time : 1½ Hours] [*Maximum Marks : **100***

(खण्ड–अ) **(अंक : 2 × 10 = 20)**

नोट :– सभी **दस** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **50** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **2** अंक का है।

(खण्ड–ब) **(अंक : 8 × 5 = 40)**

नोट :– सात में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **200** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **8** अंक का है।

(खण्ड–स) **(अंक : 20 × 2 = 40)**

नोट :– चार में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **500** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **20** अंक का है।

खण्ड–अ 2 each

1. सर्वे प्रश्ना: समाधेया:। प्रत्येकं प्रश्नस्य उत्तर सीमा पञ्चाशत् **50** शब्दा: सन्ति।

   (i) 'आशाबन्ध: कुसुमसदृशं प्रायशो ह्यङ्गनानां, सद्य: पाति प्रणयि हृदयं विप्रयोगे रुणद्धि' अस्य पद्यांशस्य भावार्थ: लेखनीय:। (संस्कृतेन उत्तरं ददातु)

   (ii) मेघदूतस्य क: शप्त: आसीत् ? स: कुत्र वसति ? (संस्कृतभाषायां उत्तरं ददातु)

(iii) मृच्छकटिकस्य का नायिका ? नाट्यशास्त्रदृशा सा कीदृशा नायिका ?

(iv) मृच्छकटिकानुसारं केषां कृते समग्रं संसारं शून्यं भवति ?

(v) 'आपीतसलिलश्च सेनापतिस्ता मृणालिकाः शशिकला इव सैहिकेयः क्रमेणादशत्'—इत्यस्मिन् गद्यांशे कः अलंकारः ?

(vi) पम्पासरोवरस्य विषये चतस्रः पंक्त्यः लेखनीयाः।

(vii) विश्वनाथानुसारं वाक्यस्य किं लक्षणं वर्तते ?

(viii) 'वाक्यं रसात्मकं काव्यम्'—अत्र विश्वनाथेन 'रसात्मकम्' इत्यस्य पदस्य कः अर्थः गृहीतः ?

(ix) 'भीमार्जुनौ' इत्यत्र का लक्षणा कथं च ?

(x) रसस्य उत्कर्षहेतवः के के सन्ति ? तान् लिखत।

खण्ड–ब 8 each

सप्तसु केषाञ्चित् **पञ्च** प्रश्नानामुत्तराणि लिखतु। प्रत्येकं प्रश्नस्य उत्तर-सीमा द्विशतं **200** शब्दाः सन्ति।

2. अस्य श्लोकस्य संस्कृत-व्याख्या विधेया अनिवार्यतः

श्यामास्वङ्गं चकितहरिणीप्रेक्षणे दृष्टिपातं
वक्त्रच्छायां शशिनि शिखिनां बर्हभारेषु केशान्।
उत्पश्यामि प्रतनुषु नदीवीचिषु भ्रूविलासान्
हन्तैकस्मिन्क्वचिदपि न ते चण्डि सादृश्यमस्ति॥

3. अधस्तनस्य श्लोकस्य अनिवार्यतः संस्कृत-व्याख्या कार्या—

आलाने गृह्यते हस्ती वाजी वल्गासु गृह्यते।
हृदये गृह्यते नारी यदिदं नास्ति गम्यताम्॥

4. अगस्त्याश्रमस्य स्वशब्दैः वर्णनं विधीयताम्।

5. अधस्तनस्य श्लोकस्य व्याख्या कार्या—

कर्तुं यच्च प्रभवति महीमुच्छिलीन्ध्रामवन्ध्यां
तच्छ्रुत्वा ते श्रवणसुभगं गर्जितं मानसोत्काः
आ कैलासाद् बिसकिसलयच्छेदपाथेयवन्तः
सम्पत्स्यन्ते नभसि भवतो राजहंसाः सहायाः॥

6. अधस्तनस्य गद्यांशस्य सप्रसंगा व्याख्या विधेया–

अचिराच्च प्रशान्ते तस्मिन् मृगया कलकले निर्विष्ट मूक-जलधर-वृन्दानुकारिणि मथनावसानोपशान्तवारिणि सागर इव स्तिमित तामुपगते कानने, मन्दी भूतभयोऽहम् उपजातकुतूहलः पितुरुत्संगा दीषदिव निष्क्रम्य कोटरस्थ एव शिरोधरां प्रसार्य सन्त्रास। तरल-तारकः शैशवात् किमिदमिति संजात दिदृक्षः तामेव दिशं चक्षुः प्राहिणवम्॥

7. अधस्तनायाः कारिकायाः व्याख्या विधेया–

मुख्यार्थस्येतराक्षेपो वाक्यार्थेऽन्वयसिद्धये।

स्यादात्मनोऽप्युपादाना देवोपादानलक्षणा॥

8. अधस्तनायाः कारिकायाः व्याख्या विधेया–

अर्थान्तरं संक्रमिते वाच्येऽत्यन्तं तिरस्कृते।

अविवक्षितवाच्योऽपि ध्वनिर्द्वैविध्यमृच्छति॥

खण्ड–स 20 each

चतुर्षु प्रश्नेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** प्रश्नयोः उत्तरं लिखतु। प्रत्येकं प्रश्नस्य उत्तर-सीमा पञ्चशतं **(500)** शब्दाः सन्ति।

9. मेघदूतानुसारं प्रकृति-चित्रणं करोतु।

10. 'कादम्बरी रसज्ञानाम् आहारोऽपि न रोचते' अस्याः सूक्तेः किं तात्पर्यम् ?

11. मृच्छकटिककाले समाजस्य कीदृशी स्थितिरासीत् इति प्रमाणैः स्पष्टीक्रियताम्।

12. विश्वनाथाभिमतायाः लक्षणायाः भेदान् वर्णयत।